

Satysfakcja seksualna a satysfakcja ze związku u mężczyzn homoseksualnych

Sexual satisfaction and relationship satisfaction in homosexual men

Radosław Specjalski, Maja Greń, Kamila Bulińska, Monika Zielona-Jenek

Institut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Streszczenie

Wstęp: Satysfakcja seksualna oraz satysfakcja ze związku, w którym dochodzi do realizacji seksualnej opisywane są w literaturze jako blisko ze sobą związane. Większość badań weryfikujących tę zależność prowadzono wśród osób i par heteroseksualnych. Niniejsze badanie miało na celu zbadanie zależności pomiędzy satysfakcją seksualną a satysfakcją ze związku wśród osób homoseksualnych.

Materiał i metody: W badaniu wzięło udział 27 homoseksualnych mężczyzn w wieku od 19 do 33 lat. Uczestnicy badania wypełniali dwa narzędzia kwestionariuszowe: Skalę Satysfakcji Seksualnej D. Davies oraz Skalę Satysfakcji ze Związku M. Acker i M. Davisa.

Wyniki: Przeprowadzona analiza statystyczna była oparta na analizie korelacji między badanymi zmiennymi. Wykazała istnienie znaczącego związku pomiędzy satysfakcją seksualną a satysfakcją ze związku ($r = 0,67$; $p \leq 0,01$). Szczegółowa analiza wyników wskazała na odmienny wzorzec zależności poszczególnych aspektów satysfakcji seksualnej fizycznej i satysfakcji z poczucia kontroli oraz emocjonalnej satysfakcji seksualnej od poszczególnych aspektów satysfakcji ze związku.

Wnioski: Uzyskane wyniki są zgodne z wcześniejszymi rezultatami badań zarówno na poziomie ogólnym, jak i w zakresie szczegółowych zależności. Zidentyfikowano zróżnicowaną współzmiennność w obrębie szczegółowych aspektów satysfakcji seksualnej, wskazującą na bliższe powiązanie satysfakcji fizycznej oraz satysfakcji ze sprawowania kontroli, względną zaś niezależność od nich satysfakcji emocjonalnej. Wyniki, choć wymagające ostrożnej interpretacji ze względu na ograniczenia przyjętej procedury badawczej, wskazują na wagę dalszego badania dobrze zweryfikowanej zależności w grupach osób o zróżnicowanym funkcjonowaniu seksualnym.

Słowa kluczowe: satysfakcja seksualna, satysfakcja ze związku, mężczyźni homoseksualni

Seksuologia Polska 2014; 12 (2): 64–69

Abstract

Introduction: Sexual satisfaction and satisfaction related to relationship, wherein sexual contacts are realized are described in the literature as closely correlated. Most of the studies to verify this relationship were conducted among heterosexual individuals and couples. The study was designed to examine the correlation between sexual satisfaction and relationship satisfaction in homosexual individuals.

Materials and methods: The study involved 27 men aged 19 to 33 years. Participants completed the two questionnaires: the Sexual Satisfaction Scale by D. Davies and the Satisfaction related to Relationship Scale by M. Acker and M. Davis.

Results: Statistical analysis was based on correlation coefficients. Sexual satisfaction and satisfaction related to relationship appeared to be statistically correlated ($r = 0.67$, $p \leq 0.01$). Detailed analysis of the results indicated different patterns of particular aspects of sexual satisfaction: physical satisfaction, satisfaction with a sense of control in sexual contacts, emotional satisfaction with various aspects of relationship satisfaction.

Adres do korespondencji: dr n. hum. Monika Zielona-Jenek
Instytut Psychologii UAM
ul. Szamarzewskiego 89, 60–568 Poznań
tel.: 61 8292 302, faks: 61 8292 107
e-mail: monikazj@amu.edu.pl
Nadesłano: 15.06 2014

Przyjęto do druku: 10.01.2015

Conclusions: Our results are consistent with previous research results, both in general and in specific relationships. Correlations within specific aspects of sexual satisfaction were identified, indicating a closer link between physical satisfaction and satisfaction with the sense of control, and the relatively different pattern of emotional sexual satisfaction. The results require cautious interpretation due to the limitations of adopted procedure. They also highlight the importance of further research in sexually different groups.

Keywords: sexual satisfaction, relationship satisfaction, homosexual men

Polish Sexology 2014; 12 (2): 64–69

Wstęp

Zagadnienia dotyczące możliwości czerpania zadowolenia i satysfakcji z relacji partnerskiej oraz włączonych weń kontaktów seksualnych stanowią jedno z podstawowych zagadnień współczesnej seksuologii. Niemożność czerpania przyjemności w kontaktach intymnych, a także trudności relacyjne często motywują pacjentów do szukania pomocy w gabinetach seksuologów. Pojęcia satysfakcji seksualnej oraz satysfakcji ze związku, jako konstrukty teoretyczne, stanowią jednocześnie przedmiot ustaleń akademickich i badań.

Choć współcześnie brakuje uniwersalnej i powszechnie uznanej definicji satysfakcji seksualnej, wśród badaczy panuje zgoda, że pojęcie to nie jest tożsame z pojęciem orgazmu, mającym węższy zakres znaczeniowy. Satysfakcja seksualna określana jest przez pryzmat subiektywnej oceny jednostki i odnoszona do przebiegu całości kontaktów seksualnych, zarówno w fazie pożądania, jak i realizacji seksualnej [por. 1, 2]. Dotyczy także samooceny jednostki w zakresie jej seksualnego funkcjonowania, spełniania oczekiwań względem własnej osoby oraz możliwości realizacji pragnień [3, 4]. I tak, według Davies i wsp. [5] na satysfakcję seksualną składają się trzy komponenty. Satysfakcja fizyczna to subiektywnie odczuwana satysfakcja i przyjemność ze współżycia seksualnego, ocena umiejętności seksualnych partnera oraz fizyczne zaspokojenie. Satysfakcja emocjonalna odnosi się do uczuć żywionych w stosunku do partnera. Autorka wskazuje, że aspekt ten jest związany z takimi doświadczeniami jak: niepokój, dylematy i niepewność seksualna, a także poziom satysfakcji ze związku jako całości relacji. Trzecia komponenta, satysfakcja wynikająca z poczucia kontroli, odnosi się do oceny własnego wpływu na to kiedy, jak i czy w ogóle dojdzie do kontaktów seksualnych. Lawrence i Byers [6] natomiast w autorskim modelu satysfakcji seksualnej (*Interpersonal Exchange Model of Sexual Satisfaction*) wskazują, że jest ona uwarunkowana bilansem korzyści i kosztów wynikających z pozostawania w seksualnej relacji z drugą osobą, z jej oczekiwaniami, postrzeganej równości korzyści i ponoszonych kosztów przez oboje partnerów oraz jakości pozaseksualnych aspektów relacji.

Analiza zagadnienia satysfakcji seksualnej prowadzi do wniosku, że jest ona w dużej mierze powiązana z jakością związku, w którym dokonuje się seksualna realizacja. Rostowski [7] wskazuje wręcz, że satysfakcja wynikająca ze współżycia seksualnego powinna być rozważana jako element warunkujący udany związek. Teza o wzajemnym powiązaniu satysfakcji z kontaktów seksualnych oraz relacji w ogóle widoczna jest także w pracach Bancrofta [8]. Wymienia on obszary potencjalnych korzyści jednostki z aktywności seksualnej i poza możliwością doświadczenia przez jednostkę przyjemności wymienia również budowę udanego związku. Także w tradycji polskiej seksuologii w opisie dojrzałej realizacji seksualnej wskazuje się na możliwość łącznej realizacji funkcji rekreacyjnej i więziotwórczej kontaktów seksualnych a zatem powiązania zmysłowej przyjemności jednostki z radością czerpaną z relacji z partnerem [9, 10].

Powyższe teoretyczne analizy poddano weryfikacji empirycznej. Badania pozwoliły na potwierdzenie opisanego związku i jego prawdopodobną dwukierunkowość. Uzasadnione jest zarówno twierdzić, że satysfakcja seksualna wpływa na spostrzeganą jakość związku, ale także że satysfakcja ze związku determinuje zadowolenie z seksualnych kontaktów w parze [7, 11–16].

Wśród badaczy panuje również zgodność, co do szczegółowego kształtu związku pomiędzy satysfakcją seksualną a satysfakcją ze związku w aspektach miłości opisanych przez Sternberga, intymności, namiętności, zaangażowania [17]. Intymność, zdolność porozumiewania się w relacji z partnerem, umiejętność otwartego komunikowania swoich potrzeb, może przyczynić się do wzmożenia podniecenia, a tym samym do ogólnego poczucia większej satysfakcji seksualnej [18]. Intymność jest związana z zaangażowaniem [19]. Tak jak satysfakcja seksualna potęguje zaangażowanie, tak silne zaangażowanie zwiększa natężenie zachowań mających na celu polepszenie jakości współżycia między partnerami. Osoby, które odczuwają wyższą satysfakcję seksualną, są bardziej skłonne do większego zaangażowania i pragną pozostania w związku. Zaangażowanie może motywować do otwierania się przed sobą nawzajem, komunikowania swoich potrzeb oraz zaspakajania potrzeb partnera, czyli przez

zwiększanie poziomu intymności, przyczyniać się do wzrostu satysfakcji seksualnej [20]. Także namiętność pozytywnie koreluje z satysfakcją seksualną [21] oraz jest funkcją zmiany poziomu intymności. Stąd namiętność pozostanie niska, kiedy intymność będzie stabilna (niezależnie od poziomu) [22].

Wiele badań nad rozważaną zależnością prowadzono z udziałem par heteroseksualnych. W części z nich ujawniono zróżnicowanie płciowe zależności, na przykład w badaniu Sprecher satysfakcja seksualna korelowała w większym stopniu z satysfakcją ze związku w przypadku mężczyzn niż kobiet [11]. W badaniu Duffy i Rusbult płeć w większym stopniu determinowała zaś tę zależność niż orientacja seksualna. Powyższe i podobne wyniki doprowadziły do postawienia pytania o to, czy opisana zależność ma charakter uniwersalny oraz czy przybiera analogiczny kształt także wśród osób homoseksualnych [23]. Mniej liczne badania w tej grupie sugerują istnienie pewnych podobieństw w zależnościach. Deenen, Gijs i van Naersen na podstawie wyników badania w grupie mężczyzn homoseksualnych stwierdzili, że intymność rozumiana jak niewielki dystans między partnerami oraz dobra komunikacja jest ważnym predykatorem satysfakcji seksualnej oraz że determinuje ją w większym stopniu u mężczyzn młodszych niż u starszych [24].

Celem przeprowadzonego badania własnego było włączenie się w zbieranie informacji o charakterze zależności między satysfakcją seksualną a satysfakcją ze związku u mężczyzn homoseksualnych. Podjęto również eksplorację szczegółowych zależności między opisanymi zmiennymi, odwołując się do wspomnianego powyżej modelu satysfakcji seksualnej D. Davies oraz trójczynnikowej teorii miłości R. Sterberga.

Materiał i metody

Do badań zaproszeni zostali mężczyźni identyfikujący się jako homoseksualni oraz posiadający doświadczenie bycia w związku partnerskim. Zastosowano zatem celowy dobór do grupy badawczej. Zebrano materiały od 27 młodych mężczyzn, w przedziale wiekowym 19–33 lata (średnia wieku w badanej próbie wyniosła 23,22 roku, przy odchyleniu standardowym 3,08 roku). Wśród mężczyzn biorących udział w badaniu wyższe wykształcenie posiadało 7 respondentów, 5 niepełne wyższe, 14 osób miało wykształcenie średnie, 1 osoba średnie techniczne.

Poziom satysfakcji seksualnej mierzono za pomocą Skali Satysfakcji Seksualnej Davies w tłumaczeniu Szumskiego i Małeckiej [25]. Skala ta składa się z 21 twierdzeń, do których badany ustosunkowuje się, korzystając z pięciostopniowej skali Likerta. Uzyskiwany

przez badanego wynik mieści się w przedziale 21–105. Twierdzenia tworzą trzy podskale:

podskala fizycznej satysfakcji seksualnej — odnosi się do oceny jakości kontaktów seksualnych w związku, umiejętności seksualnych partnera/partnerki, realizacji własnych potrzeb seksualnych w związku. Uzyskiwany przez badanego wynik mieści się w przedziale od 11 do 55. Przykładowe pozycje testowe to: *Jestem zadowolony/zadowolona z umiejętności seksualnych mojego partnera/ mojej partnerki, Jestem zadowolony/zadowolona z fizycznej przyjemności, którą czerpie z seksu, Chciałbym/chciałabym być zdolny/zdolna do osiągania większej ilości orgazmów, Łatwo zaspokoić mnie seksualnie;*

podskala emocjonalnej satysfakcji seksualnej — mierzy satysfakcję z afektywnych odczuć względem seksu i zachowania partnera/partnerki oraz uczuć żywionych w stosunku do niego. Uzyskiwany przez badanego wynik mieści się w przedziale od 4 do 20. Przykładowe pozycje testowe to: *Chciałbym/chciałabym, żeby mój partner/partnerka był(a) bardziej uczuciowy/uczuciowa, Chciałbym/chciałabym być zdolny/zdolna do przeżywania „tego czegoś” w czasie seksu;*

podskala satysfakcji seksualnej wynikającej z poczucia kontroli — odnosi się do zadowolenia z oceny własnego wpływu nad tym jak, kiedy i czy w ogóle osoba podejmować będzie kontakty seksualne. Uzyskiwany przez badanego wynik mieści się w przedziale od 6 do 30. Przykładowe pozycje testowe: *Jestem zadowolony/zadowolona z stopnia w jakim kontroluję kiedy i jak uprawiamy seks, Mój partner/moja partnerka i ja uprawiamy seks tak często, jak tego chcę.*

Poziom zadowolenia z relacji partnerskiej badany był przy użyciu Skali Satysfakcji ze Związku Acker i Davisa [26]. Skala została zbudowana na podstawie koncepcji trójczynnikowej teorii miłości R. Sterberga, która zakłada istnienie następujących składników miłości: intymności, namiętności oraz zaangażowania [17]. Skala składa się z 36 twierdzeń, do których badany ustosunkowuje się, podobnie jak w przypadku narzędzia poprzedniego, na 5-stopniowej skali Likerta. Wynik ogólny badanego mieści się w przedziale od 36 do 180. Twierdzenia skupiają się w trzy podskale:

intymność — dotyczy emocji i zachowań, które mają prowadzić do bliskości, przywiązania i współzależności partnerów. Skala mierzy natężenie postawy szacunku wobec partnera, poczucia wzajemnego zrozumienia, uznawania partnera za osobę ważną we własnym życiu. Uzyskiwany przez badanego wynik mieści się w przedziale 11–55. Przykładowe pozycje testowe to: *Nasz związek jest pełen ciepła i serdeczności, Dobrze się wzajemnie rozumiemy, Czuję uczuciową bliskość między nami;*

- **namiętność** — dotyczy doświadczania silnych emocji, pozytywnych (zachwyty, tkliwość, pożądanie, radość), oraz negatywnych (ból, niepokój, zazdrość, tęsknota), a także towarzyszącego im pobudzenia fizjologicznego. Skala ta włącza również deklaracje silnej motywacji do pozostawania w fizycznej bliskości z partnerem. Wyniki tej skali mieszczą się w przedziale 14–70. Przykładowe pozycje testowe to: *Nie potrafię wyobrazić sobie innej osoby, poza moim partnerem, która uczyniłaby mnie tak szczęśliwą, Nie ma dla mnie nic ważniejszego niż nasz związek, Sam widok partnera jest dla mnie podniecający;*
- **zaangażowanie** — opisuje działania, zachowania oraz emocje ukierunkowane na przekształcenie relacji miłosnej w trwałą związek oraz na utrzymanie relacji pomimo pojawiania się przeszkód. Uzyskiwane wyniki przez badanego mieszczą się w przedziale 11–55. Przykładowe pozycje testowe: *Uważam nasz związek za coś stałego; Wierzę, że moja miłość do tego partnera będzie trwała do końca życia.*

Wyniki

W badanej grupie homoseksualnych mężczyzn średni poziom satysfakcji seksualnej wyniósł 72,74 pkt. przy odchyleniu standardowym 10,05 pkt. Wyniki dla poszczególnych aspektów satysfakcji wyniosły odpowiednio: satysfakcja fizyczna $M = 41,19$; $SD = 5,92$; satysfakcja emocjonalna $M = 10,41$; $SD = 3,91$, satysfakcja z poczucia kontroli $M = 21,15$; $SD = 3,58$. Analiza rozkładu wyników w grupie wykazała, że dla wszystkich zmiennych przybierają one kształt rozkładu normalnego.

Spśród badanych aspektów satysfakcji seksualnej jedynie poczucie satysfakcji fizycznej było związane z satysfakcją z poczucia kontroli nad kontaktami seksualnymi w związku ($r = 0,496$, $p \leq 0,01$). Satysfakcja emocjonalna nie była zaś w sposób statystycznie istotny powiązana ani z satysfakcją fizyczną, ani z satysfakcją z poczucia kontroli.

W zakresie deklarowanej satysfakcji ze związku, badana grupa uzyskała średni wynik równy 134,07 pkt. przy odchyleniu standardowym 18,41. Wyniki dla

poszczególnych podskal układały się następująco: intymność $M = 39,7$, $SD = 5,21$, namiętność $M = 53,67$, $SD = 7,14$, zaangażowanie $M = 40,04$, $SD = 8,12$. Również w przypadku tej zmiennej wyniki przybrały w grupie badanej kształt rozkładu normalnego.

Wszystkie z badanych aspektów satysfakcji ze związku okazały się w niniejszym badaniu istotnie pozytywnie związane ze sobą. W najwyższym stopniu korelowały ze sobą poczucie intymności i zaangażowania w związek ($r = 0,732$, $p \leq 0,001$), następnie namiętność z zaangażowaniem ($r = 0,637$, $p \leq 0,001$) oraz namiętność z poczuciem intymności ($r = 0,513$, $p \leq 0,01$).

Przeprowadzona analiza zależności obu badanych zmiennych wykazała istnienie statystycznie istotnego związku pomiędzy ogólnymi wskaźnikami satysfakcji seksualnej i satysfakcji ze związku ($r = 0,67$; $p \leq 0,01$). Zidentyfikowana zależność jest dodatnia, co oznacza, że im wyższy jest poziom satysfakcji seksualnej, tym wyższy jest poziom satysfakcji ze związku.

W dalszej kolejności przeprowadzono analizę poszczególnych aspektów satysfakcji seksualnej oraz satysfakcji ze związku, identyfikując wiele interesujących zależności. Fizyczna satysfakcja seksualna okazała się pozytywnie związana z wszystkimi trzema aspektami satysfakcji ze związku: poczuciem intymności, namiętnością oraz zaangażowaniem w związek. Satysfakcja z poczucia kontroli była związana w stopniu istotnym statystycznie z intymnością oraz zaangażowaniem, z namiętnością zaś w niewielkim zakresie (wielkość też zależności nie osiągnęła poziomu statystycznej istotności, można ją rozważać wyłącznie w kategoriach trendu). Satysfakcja emocjonalna okazała się związana wyłącznie z poczuciem intymności, natomiast nie była związana ani z namiętnością, ani poczuciem zaangażowania w związek. Szczegółowe wartości współczynników korelacji (r -Pearsona) dla wymienionych związków zawiera tabela 1.

Dyskusja

Celem przeprowadzonego badania było dokonanie analizy związku pomiędzy doświadczaną

Tabela 1. Satysfakcja seksualna a satysfakcja ze związku intymnego — macierz korelacji

		Satysfakcja ze związku		
		Namiętność	Zaangażowanie	Intymność
Satysfakcja seksualna	Satysfakcja fizyczna	0,609 (**)	0,523 (**)	0,572 (**)
	Satysfakcja emocjonalna	0,573 (**)	–0,019	0,269
	Satysfakcja z poczucia kontroli	0,413 (*)	0,349	0,415 (*)

Źródło: opracowanie własne (** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$)

satysfakcją seksualną a satysfakcją ze związku intymnego wśród homoseksualnych mężczyzn. Uzyskane wyniki potwierdzają istnienie zależności między opisanymi zmiennymi i są zgodne z rezultatami badań innych autorów [7, 11, 12], zarówno na poziomie ogólnym, jak i w zakresie szczegółowych zależności.

W przeprowadzonym badaniu zidentyfikowano zróżnicowaną współzmiennność w obrębie szczegółowych aspektów satysfakcji seksualnej, wskazującą na bliższe powiązanie satysfakcji fizycznej oraz satysfakcji ze sprawowania kontroli, względną zaś niezależność od nich satysfakcji emocjonalnej. Wynik ten koresponduje z danymi uzyskanymi przez Davies i współpracowników, którzy wykazali odmienne, złożone ścieżki uwarunkowań poszczególnych aspektów seksualnej satysfakcji między innymi w stylu przywiązania oraz czynnikach relacyjnych [5].

Wyniki dotyczące aspektów doświadczanej satysfakcji ze związku intymnego wydają się bardziej spójne. Wszystkie trzy, poczucie intymności, namiętność i zaangażowanie w utrzymanie związku, są ze sobą dodatnio związane.

Do interesujących konkluzji prowadzi analiza wyników szczegółowych zależności satysfakcji seksualnej i satysfakcji związanej ze związkiem. W świetle uzyskanych danych, satysfakcja fizyczna, a więc zadowolenie z jakości kontaktów seksualnych i możliwości realizacji swoich seksualnych pragnień, jest powiązana ze wszystkimi aspektami satysfakcji ze związku: z poczuciem bliskości i zrozumienia w relacji, chęcią jej utrzymania nawet w sytuacji napotykanym trudności, a także doświadczaniem silnych emocji i pragnieniem bycia fizycznie blisko partnera. Zbliżony w kształcie, choć nie tak wyraźny wzorzec zależności, kształtuje się dla satysfakcji z poczucia kontroli nad kontaktami seksualnymi w relacji — jest ona powiązana z poczuciem intymności i zaangażowania w związek, w niewielkim stopniu (na poziomie trendu) także z namiętnością.

Odmienne kształtują się wyniki dotyczące wymiaru emocjonalnego satysfakcji seksualnej. Poziom pozytywnych uczuć wobec partnera, jego seksualnych zachowań i wspólnych kontaktów seksualnych wiąże się z poczuciem intymności w relacji, a więc psychologicznej bliskości i poczucia zrozumienia, ważności obecności partnera we własnym życiu. Jednocześnie nie jest związany z namiętnością, charakteryzującą się silnymi uczuciami i pragnieniem fizycznej bliskości, a także zaangażowaniem, określającym gotowość do starań o trwałość relacji. Powyższe wyniki wskazują na możliwą jakościową odmienność dwóch aspektów satysfakcji seksualnej: fizycznej, związanej zarówno z zakresem wpływu na podejmowane kontakty sek-

sualne (częstość, czas, formę) jak i ich efektywność w budowaniu i rozładowaniu napięcia seksualnego, oraz emocjonalnej, związanej z bliskością, zaufaniem oraz czułością doświadczanymi w toku wspólnej seksualnej aktywności.

Omawiając uzyskane wyniki badania, nie sposób pominąć istotne ograniczenia zastosowanej procedury. Należy wziąć pod uwagę fakt niewielkiej liczebności przebadanej grupy (27 osób) oraz jej małe zróżnicowanie wiekowe. Stanowi to znaczące ograniczenie dla możliwości generalizowania wniosków, przede wszystkim nie pozwala odnosić ich do grup starszych homoseksualnych mężczyzn. Należy w tym miejscu przypomnieć, że Deenen, Gijs i van Naersen wykazali, iż wiek modyfikuje wpływ czynników relacyjnych na poziom satysfakcji seksualnej [24]. Z tego względu uzyskane wyniki należy traktować jako odnoszące się wyłącznie do określonego przedziału wiekowego mężczyzn, okresu wczesnej dorosłości. Chcąc rozszerzyć zakres wnioskowania o badanej zależności wśród homoseksualnych mężczyzn, konieczne byłoby zbadanie innych, starszych grup wiekowych.

Inne ograniczenia badania wiążą się z przyjętym sposobem rekrutacji jego uczestników. Choć metoda kuli śnieżnej sprawdza się przy badaniu grup mniejszościowych, takich jak seksualne, do których dotarcie jest dla badacza bardzo trudne, posiada jednak oczywiste ograniczenia związane z brakiem losowości badanych i ryzykiem niekontrolowanej przez badacza ich selekcji [27].

Należy także zwrócić uwagę na pewne ograniczenia narzędzi zastosowanych w badaniu. Oparcie się na danych samoopisowych, podlegających możliwości wybiórczego lub tendencyjnego opisywania własnych doświadczeń niesie ryzyko uzyskania zniekształconego obrazu rzeczywistości. Warto wspomnieć w tym miejscu również o sygnalizowanych przez badanych trudnościach z wieloznacznością części pozycji testowych w kwestionariuszach. Do częściej wskazywanych należały na przykład pozycje *Chciałbym być zdolny do przeżywania 'tego czegoś' w czasie seksu, czy Chciałbym, żeby mój partner był bardziej uczuciowy* w Skali Satysfakcji Seksualnej Davis. Pozostawienie badanym szerszego pola dla interpretacji znaczenia pozycji testowych niesie ryzyko badania przez nie różnych obszarów doświadczeń u poszczególnych badanych.

Z punktu widzenia tematyki niniejszych badań cenne wydaje się ich prowadzenie z udziałem osób zróżnicowanych pod względem realizacji seksualnej, z tym osób pozostających w związkach zarówno hetero-, i jak i homoseksualnych. Przeprowadzone badanie mieści się w tak zarysowanych ramach. Szczególnie ciekawym kierunkiem dla przyszłych badań wydaje

się perspektywa dokonania porównania kształtu analizowanej zależności w grupie homoseksualnych mężczyzn i homoseksualnych kobiet oraz partnerów relacji heteroseksualnych. Porównanie to dostarczyłoby prawdopodobnie ważnych danych na temat udziału czynników związanych z płcią biologiczną oraz socjalizacją do ról seksualnych w kontekście odmiennej relacyjnie realizacji seksualnej. Innym ciekawym obszarem wydaje się prześledzenie dynamiki zmian analizowanej relacji satysfakcji seksualnej i satysfakcji ze związku partnerskiego z perspektywy rozwojowej, zarówno jednostki (zmian fizycznych, zadań poszczególnych okresów rozwojowych, znaczenia i wartości przydawanych różnym obszarom funkcjonowania życiowego), jak i pary (okresów adaptacji w związku, stabilizacji relacji, radzenia sobie przez parę z konfliktami i kryzysami). Kolejną sugestią dotyczącą przyszłych badań, byłoby rozważenie uwzględnienia dodatkowych zmiennych opisujących kontekst realizacji seksualnej. Przykładowymi mogłyby być poczucie dyskryminacji, ograniczenia możliwości uzyskania społecznego potwierdzenia i uznania relacji seksualnej, radzenia sobie ze stresem wynikającym z przynależności do mniejszości seksualnej [28].

Kontynuacja badań w omawianym obszarze wydaje się podwójnie uzasadniona. Po pierwsze, potrzebą lepszego zrozumienia istoty takich doświadczeń człowieka, jak satysfakcja seksualna czy satysfakcja związana z pozostawaniem w intymnej relacji z drugą osobą. Po drugie, w związku z praktycznymi oddziaływaniami seksuologów na rzecz poprawy jakości życia seksualnego człowieka.

Piśmiennictwo:

- Zilbergeld B., Ellison C.R. Desire discrepancies and arousal problems in sex therapy. W: Leiblum S. R., Pervin L.A. (red.). Principles and practice of sex therapy, Guilford Press, New York 1980; 65–101.
- Basson R. The female sexual response: a different model. *Journal of Sex & Marital Therapy* 2000; 26: 51–65.
- Holt A., Lyness K.P. Body image and sexual satisfaction: implications for couple therapy. *Journal of Couple & Relationship Therapy* 2007; 6: 45–68.
- Stephenson K.R., Meston C.M. The association between sexual costs and sexual satisfaction in women: an exploration of the Interpersonal Exchange Model of Sexual Satisfaction. *The Canadian Journal of Human Sexuality* 2011; 20: 31–40.
- Davies D., Shaver P.R., Widaman K.F., Vernon M.L., Follette W.C., Beitz K. "I can't get no satisfaction": Insecure attachment, inhibited sexual communication, and sexual dissatisfaction. *Personal Relationships* 2006; 13: 465–483.
- Lawrance K., Byers E.S. Sexual satisfaction in long-term heterosexual relationships. The interpersonal exchange model of sexual satisfaction. *Personal Relationships* 1995; 2: 267–285.
- Rostowski J. *Zarys psychologii małżeństwa: psychologiczne uwarunkowania dobranego związku*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1987.
- Bancroft J. *Seksualność człowieka*. Elsevier & Co, Wrocław 2012.
- Obuchowska I., Jaczewski A. *Rozwój erotyczny*. Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2002.
- Imieliński K. *Zarys seksuologii i seksiatrii*. PZWL, Warszawa 1982.
- Sprecher S. Sexual satisfaction in premarital relationships: associations with satisfaction, love, commitment and stability. *Journal of Sex Research* 2002; 39: 190–196.
- Byers E. Relationship satisfaction and sexual satisfaction: a longitudinal study of individuals in long-term relationships. *Journal of Sex Research* 2005; 42: 113–118.
- Butzer B., Campbell L. Adult attachment, sexual satisfaction and relationship satisfaction: A study of married couples. *Personal Relationships* 2008; 15: 141–154.
- Kisler T.S., Christopher F. Sexual exchanges and relationship satisfaction: Testing the role of sexual satisfaction as a mediator and gender as a moderator. *Journal of Social and Interpersonal Relationships*. 2008; 25: 587–602.
- Litzinger S., Gordon K.C. Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 2005; 31: 409–424.
- Henderson-King D.H., Veroff J. Sexual satisfaction and marital well-being in the first years of marriage. *Journal of Social and Personal Relationships* 1994; 11: 509–534.
- Sternberg R.J. A triangular theory of love. *Psychological Review* 1986; 93: 119–135.
- Sprecher S., McKinney K. *Sexuality*. Sage, Newbury Park 1993.
- Sprecher S., Barbee A., Schwartz P. "Was it good for you too?": Gender differences in first sexual intercourse experiences. *The Journal of Sex Research* 1995; 32: 3–15.
- Pearson R.M. Women's sexual satisfaction, commitment, and attachment: exploring the connections through the use of pro-relationship sexual behaviors. Department of Psychology and the Faculty of the Graduate School of Wichita State, Wichita 2009.
- Hendrick C., Hendrick S.S. Research on love: does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology* 1989; 56: 784–794.
- Baumeister R.F. *Social psychology and human sexuality*. Psychology Press (Taylor & Francis), Philadelphia 2001.
- Duffy S.M., Rusbult C.E. Satisfaction and commitment in homosexual and heterosexual relationships. *Journal of Homosexuality* 1986; 12: 1–23.
- Deenen A.A., Gijs L., Van Naersen A.X. Intimacy and sexuality in gay, male couples. *Archives of Sexual Behavior* 1994; 23: 421–431.
- Szumski F., Małecka M. *Skala Satysfakcji Seksualnej* D. Davies. Maszynopis niepublikowany. Instytut Psychologii UAM, Poznań 2009.
- Wojciszke B. *Psychologia miłości*. GWP, Gdańsk 2006.
- Babbie E. *Badania społeczne w praktyce*. WN PWN, Warszawa 2007.
- Szlendak T. *Socjologia rodziny*. WN PWN, Warszawa 2012.